

Jumalateenistus Nõos N, 31.10.24 kell 18.00, usupuhastuspüha

Lektsioonid: Gl 5:1–6; Jh 8:31–36

Jutlus: Jr 31:31–34

Laulud: 159 (1–6); 80 (1–3, 4); 320 (1–4); 163 (1–4)

Vaata, päevad tulevad, ütleb Issand, mil ma teen Iisraeli sooga ja Juuda sooga uue lepingu: mitte selle lepingu sarnase, mille ma tegin nende vanematega sel päeval, kui ma võtsin nad kättpidi, et viia nad välja Egiptusemaalt – selle mu lepingu nad murdsid, kuigi ma olin nad võtnud enese omaks, ütleb Issand – , vaid leping, mille ma teen Iisraeli sooga pärast neid päevi, ütleb Issand, on niisugune: ma panen nende sisse oma Seaduse ja kirjutan selle neile südamesse; siis ma olen neile Jumalaks ja nemad on mulle rahvaks. Siis üks ei õpeta enam teist ega vend venda, öeldes: „Tunne Issandat!”, sest nad kõik tunnevad mind, niihästi pisikesed kui suured, ütleb Issand; sest ma annan andeks nende süü ega tuleta enam meelde nende pattu.

Meie kirjakohas kõneldakse lepingust – selle sõmimisest ja murdmisest. Lepingu osapooled on Jumal ja Iisraeli rahvas.

Vaatame kõigepealt, millise lepinguga on tegu. Prohvet Jeremija vahendab ise Jr 7:22j Jumala sõnu: „Sest sel päeval, mil ma tõin nad ära Egiptusemaalt, ei rääkinud ma teie vanematega ega andnud neile käsku põletus- ja tapaohvri kohta, vaid ma andsin neile selle käsu, öeldes: Kuulake mu häält, siis ma olen teie Jumal ja teie olete minu rahvas; ja käige kõigiti seda teed, mida ma teid käsin, et teil oleks hea põli!“

Nõnda ei mõtle Jeremija Jumala ja Iisraeli rahva vahel sõlmitud lepingu puhul mitte sellest, kuidas ohvrite abil Jumalaga häid suhteid hoida, vaid sellest, et tuleb Jumala sõna kuulata.

Mulle tuleb sellega seoses meelde jälle Piibli algus, lugu, kuidas Adam ja Eeva Eedeni aias elasid. Jumal tegi juba siis inimestega lepingu (1Ms 2:16j): „Ja Issand Jumal keelas inimest ja ütles: „Kõigist aia puudest sa võid küll süüa, aga hea ja kurja tundmise puust sa ei tohi süüa, sest päeval, mil sa sellest sööd, pead sa surma surema!” Küllap ütles Adam selle peale Jumalale: „Jah, olen nõus, armas Isa!“ Ja sama kinnitas Jumalale hiljem ka Eeva.

Ometi me näeme, et esimesed inimesed murdsid kokkulepet. Siit võib teha ainult ühe järelduse: Jumal lõi inimese vastutusvõimeliseks olendiks, kes võib ise otsustada, kas ta kokkuleppeid peab või mitte. Näeme, et inimesed ei suutnud lepingut pidada juba kohe algul.

Veelgi enam. Hakkasin endamisi mõtlema, kas inimesed on üldse kunagi suutnud kokkuleppeid ja lepinguid pidada. Ja leidsin, et pole. Tean nt isegi mitmeid lubadusi, mida ma pole suutnud täita. Tean ka seadusi, mille inimühiskond on ise endale seadnud ja siiski lõpuni täita ei suuda. Sest see on inimlik.

Toon kaks näidet. Eesti Vabariigi Põhiseaduse preambulis seisab: „Riik ... peab tagama eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimise läbi aegade...“ Praegusel ajal jääb küll mulje, et seda endale võetud kohustust riik täita ei soovi. Vähemalt pole see prioriteet. 1990. aastate algul oli see aga prioriteet, sest mäletati selgelt, kuidas Nõukogude riigis eesti rahvus, keel ja kultuur ohus olid. Nüüd nad ohus olevat ei näi ja prioriteedina eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimist ei käsitleta. Justkui oleks kusagilt tulnud madu, nagu Eedeni aia loos, ja küsinud eesti rahvalt: „Kas tõesti on teie rahvus, keel ja kultuur kuidagi ohustatud?“ Ja kinnitanud, et sellist ohtu küll pole.

Teine näide on meie oma luterlikust kirikust. Meie vaimulikud, k.a ma ise, on andnud ametivande, kus on mh sõnad: ma „tahan kuulutada ja levitada ainult kiriku õpetust, mille aluseks on Vana ja Uus Testament, Apostlik, Nikaia ja Athanasiuse usutunnistus, Augsburgi muutmata usutunnistus ja teised usutunnistuskirjad, mis on kogutud *Liber Concordiae*'sse.“ Praegu aga tundub, et luterlikud usutunnistuskirjad pole kiriku õpetuse alusena prioriteet, sest olulisemad on muud asjad nagu oikumeeniline koostöö teiste konfessioonidega, kes usutunnistuskirju tingimata oma õpetuse aluseks ei võta. Justnagu oleks ka siin kusagilt ilmunud madu öelnud: „Kas tõesti on need luterlikud usutunnistuskirjad veel 500 aastat hiljem aktuaalsed?“

Taolisi näiteid võiks tuua palju rohkem. Oluline on aga küsida, miks siis üldse lepinguid sõlmida,

kui on teada, et neist niikuinii kinni pidada ei suudeta? Kuhu me niimoodi oma eluga jõuame? Tõdeme, et eksimine on inimlik ja läheme oma eluga kuidagi edasi?

Võib-olla inimlikes kokkulepetes saame me niimoodi „läbi sõrmede“ vaadata, kuid mitte kokkuleppes Jumalaga, kogu oleva Loojaga. See, mida Jumal inimesega kord on kokku leppinud, peab püsima jääma. Jumal suudab lepingut pidada, inimene mitte. Järelikult tuleb muuta inimest!

Jumal hakkaski inimest kasvatama olendiks, kes suudab kokkuleppeid ja lepinguid pidada. See võttis aega. Selle protsessi osa oli Iisraeli rahva äravalimine ja ta töötuserahvaks tegemine.

Jumal tegi kokkuleppe ka Iisraeli rahvaga, kokkuleppe, mida me juba kuulsime: kuulake minu sõna ja teil läheb kõik hästi. Tõsi, vahepeal sallis Jumal ka ohvritoomist, kuid ta tuletab läbi VT meelde, et viimselt tahab ta inimestelt ikkagi kuuletumist tema käskudele, mitte Jumala lepitamist ohvritega. Selle Jumala eesmärgi väljendus on ka tänane kirjakoht. Ta ütleb prohvet Jeremija suu läbi: „...leping, mille ma teen Iisraeli sooga pärast neid päevi, ütleb Issand, on niisugune: ma panen nende sisse oma Seaduse ja kirjutan selle neile südamesse; siis ma olen neile Jumalaks ja nemad on mulle rahvaks.“

Tekib küsimus, millal selline aeg kätte jõuab? Kas see on ehk juba kätte jõudnud või peab inimkond seda veel ootama? Kas Jumal on inimeste „südameoperatsiooniga“ juba alustanud? Võib vastata: jah, on küll! Kuid Jumal ei tee seda nii, et laseb sündida järjest seadusetundlike südametega inimpõlvedel, vaid on andnud inimestele ühe täiusliku „südamerohu“, oma Poja Jeesus Kristuse. See, kes seda rohtu võtab, saab oma „südamehaigusest“ vabaks ja tunneb Issandat, nagu prohvet Jeremija meie kirjakohtas ütleb.

Täna tähistame kord jälle usupuhastuspüha. Ja peame kõnelema meie usuisa Martin Lutherist. Tema nimetas eelpoolkirjeldatud „südameravi“ õigeksmõistuks: Jumal peab inimese õigeks mõistma, muidu pole mingi ravi võimalik. Haigusele, patutõvele tuleb panna piir ja alles seejärel on mõtet südant ravima hakata.

See patutõvele piiripanija ongi Jeesus Kristus.

1519. aastal pidas Martin Luther jutluse „Kahesugusest õigusest“. Ta ütleb: „Esimene on võõras õigus ehk teise õigus, väljastpoolt minu heaks arvatud. See on Kristuse õigus, mis mõistab meid õigeks usu kaudu ... Kui me usume Kristusesse, saab Kristuse õigus sellepärast meie õiguseks.“ Kristuse õigus on täiuslik: enam ei arvestata patte inimese süüks, vaid tema heaks arvestatakse Kristuse õigus.

Teine õigus on Lutheri järgi meie oma õigus, mis pole täiuslik. Me ei saa oma südant hakata järele katsuma omaenese õiguse alusel. Näiteks tunneme, et oleme head inimesed, oleme elanud üldiselt õigesti ega pole erilisi patte teinud. Tunnen väga palju selliseid inimesi. Näiteks mõni kutsub mind enda kodu pühitsema. Ja kui ma ütlen, et alustagem pühitsust temast endast – tunnistagu ta oma patte, lasku end ristida ja tehku korda oma suhted Jumalaga –, siis arvab ta, et nii patune ta küll ei ole, et peaks laskma end seepärast ristida, eriti veel keskeas või vanaduspõlves.

Kuid selline suhtumine piirab inimese omaenese õigusega ja eelkirjeldatud „südamehaigusest“ lahti ei saada. Sest kasutatakse inimlikke ravimeid nagu mõttekaaslaste otsimine, järjest uued inimsuhted, meelelahutus, alkohol ja meelemürgid. Inimene mõtleb: ma olen ju vaba ja mul on õigus oma eluga peale hakata seda, mis mulle meeldib.

Kuid Kristuse õigus tuleb meie ellu kõrvalt. Tema on inimene, kes on osutunud Jumala ees täiesti õigeks. Ta on vastu pidanud proovile, millele Adam vastu pidada ei suutnud. Ka teda tuli kiusama madu, tegelikult Aadama juurde mao saatnud kurat ise. Alates tema ristimisejärgseist kiusatustest kõrbes kuni pilkava röövli kõneni ristil: „Eks sa ole Messias? Päästa siis iseennast ja meid!“ Kuid Jeesus jäi kindlaks Jumalaga sõlmitud lepingule, algul mainitud prohvet Jeremija sõnadega: „Kuulake mu häält, siis ma olen teie Jumal ja teie olete minu rahvas; ja käige kõigiti seda teed, mida ma teid käsin, et teil oleks hea põli!“ Jeesus kuulas Jumala häält ja tegi seda oma inimliku surmani. Nõnda siis on Jumal kinkinud meile, patustele ja oma õigust taotlevaile inimestele lahenduse, kuidas saada selline süda, mis Jumalat tunneks. See lahendus on ainult usk Jeesusesse Kristusesse.

Ristimises Jeesuse Kristuse nimesse pannakse piir inimese patutõvele ja algab südamehaigusest ravimise protsess. Usus Kristusesse saab inimene Püha Vaimu, kes asub tema südamesse elama ja muudab selle järk-järgult Jumala-tundlikumaks.

Siiski õpetab Luther oma Galaatia kirja seletuses, et Kristuse ja Püha Vaimu elamine usklikus pole kogemuslikult jälgitav. Teisisõnu, selles, kas inimene on õigeks mõistetud ja kas temas elab Kristus, ei saa veenduda selle alusel, kuidas seda kogetakse või tuntakse.

Vahel me tõepoolest tunneme, et Jumal on meie juures ja meie sees. Siis aga oleme järsku nagu mustas augus või põrgu eeskojas ja kogu lootus on kadunud. Sellistel lootusetusehetkedel aitab Kristuse õigus, teadmine, et Kristus on meie eest surnud ja me oleme Tema nimesse ristitud. Selle teadmise annab meile aga Jumala sõna, mida loeme Piiblist ja kuuleme jutlustatuna.

Just seda Kristuse õigust on jutlustanud maailmale dr Martin Luther, kes ei leppinud oma aja kiriku suhtumisega usku ja kelle töö tulemusena sündis 16. sajandil usupuhastus. Taotleme Kristuse õigust ja me jääme püsima!

Aamen.